

Asia Tekijänoikeus halkokärriin

Hakija V Oy

Annettu 15.1.2019

Tiivistelmä *Kysymys siitä, onko halkokärri tekijänoikeuslain 1§:ssä tarkoitettu teos. Halkokärri ei kuvastanut tekijöiden luovaa panosta niin, että se saisi teossuojaa.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. V Oy (jäljempänä hakija) on pyytänyt lausuntopyynnössään tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, saako Mika Hautamäen ja Jussi Leimion suunnittelema fleimio woodhopper -halkokärri tekijänoikeussuojaa.
2. Hakija on toimittanut tekijänoikeusneuvostolle kuva-aineistoa mainitusta puunkuljettimesta ja kertonut että siinä on merkittävää ja ainutlaatuista se, että a) siinä on vain yksi pyörä, b) yksinkertaiset kaaren muodot jotka estävät sen, että polttopuut osuisivat renkaisiin, c) siinä on laaja pitkä kahva (ergonomia käyttäjän pituuden suhteen) ja d) tuotetta voi säilyttää sekä vertikaalisesti että horisontaalisesti. Yksipyöräisiä vastaavia polttopuiden kuljettamiseen suunniteltuja tuotteita ei hakija ole markkinoilla havainnut. Tuote on syntynyt ainutlaatuisesta oivalluksesta. Hakija pyytää, että tuotteen itsenäinen ja omaperäinen design nähtäisiin ja tekijänoikeusneuvosto katsoisi, että teoskynnys on ylittynyt.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

3. Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja TekijäL:n soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova. Tekijänoikeusneuvosto ei ratkaise näyttökysymyksiä, ei ota kantaa osapuolten välisiin sopimuksiin eikä muihin lainsäädännöllisiin suojamuotoihin, kuten mallisuojaan.

Tekijänoikeudesta

4. TekijäL 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Tekijänoikeus syntyy siten lähtökohtaisesti teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle.
5. TekijäL 1 §:n mukaiselta teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Esimerkiksi tuotteen kirjallisella tai taiteellisella laadulla ei ole merkitystä eikä tuotteen aikaansaamiseksi vaaditulla työ- tai tietomäärällä. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.
6. Euroopan Unionin tuomioistuin katsoi 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys.
7. TekijäL 1 §:n säännökseen sisältyvän esimerkkiluettelon mukaan taiteellisia teoksina suojataan muun muassa taideteollisuuden tuotteita. Taideteollisuuden tuotteita ovat esimerkiksi astiat, valaisimet ja huonekalut. Teoksen osa saa tekijänoikeussuojaa, jos se teoksesta erillään tarkasteltuna ylittää teostason.
8. Oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa taideteollisuuden tuotteen on ajoittain ollut vaikea saavuttaa teossuoja. Tämä johtuu siitä, että taideteollisuuden tuotteen muotoilussa lopputulokseen vaikuttavat paitsi tekijän luova panos myös tuotteen käyttötarkoituksesta johtuvat seikat. Komiteamietinnössä KM 1953:5 s. 45 todettiin seuraavaa käyttötaiteesta osana tekijänoikeuslain 1 §:n esimerkinomaista teoslajiluetteloa: "Kysymyksessä olevien esimerkkien joukkoon on edelleen otettu taideteollisuuden ja taidekäsitteiden tuotteet. Tällä ei luonnollisesti suinkaan ole sanottu, että ehdotettu laki koskisi jokaista tuotetta, jota kansantajuisesti voidaan sanoa taiteelliseksi käyttöesineeksi, vaan taideteollisuuden ja taidekäsitteiden tuote tulisi osalliseksi lain suojasta vain sillä yleisellä edellytyksellä, että sitä, käytännöllisestä tarkoituksesta huolimatta, voidaan pitää taiteellisenä teoksena."
9. Tekijänoikeus ei suojaa teoksen ideaa tai valmistusmenetelmää, vaan sitä persoonallista ilmenemismuotoa, joka ideaa tai valmistusmenetelmää hyödyntäen on teoksessa toteutettu. Tekijänoikeussuoja ei siten estä toista henkilöä hyödyntämästä esimerkiksi toisen ideaa tai samaa valmistusmenetelmää.
10. Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään TekijäL 2 §:ssä. TekijäL 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä

kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, toisessa taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.

11. Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään Tekijäl 3 §:ssä. Tekijäl 3 §:n 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin.
12. Tekijänoikeus on Tekijäl 43 §:n mukaan voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta.

Korkeimman oikeuden ratkaisuja

13. Korkein oikeus on käsitellyt useasti tekijänoikeutta taidekäsityön ja taideteollisuuden tuotteisiin. Esimerkiksi ratkaisuissa KKO 1962 II 60 (rannekoru), KKO 1971 II 4 (ryijy) ja KKO 1980 II 3 (korumallit) korkein oikeus katsoi tuotteen nauttivan tekijänoikeussuojaa.
14. Sen sijaan ratkaisuissa KKO 1932 II 267 (makuuhuoneen kalusto) ja KKO 1975 II 25 (huonekalut) sekä KKO 1948 II 464 (kattovalaisin) ja 1976 II 48 (miilumenetelmällä valmistetut valaisimet) korkein oikeus katsoi, ettei teoskynnys ylittynyt.

Tekijänoikeusneuvoston aikaisempia lausuntoja

15. Tekijänoikeusneuvosto on lausunut käyttötaiteen eri alueiden, esimerkiksi taideteollisuuden tuotteiden teostasoista useissa lausunnoissa. Muun muassa lausunnoissa TN 2010:13 jakkara sai teossuojaa sekä lausunnossa TN 2010:15 valaisimet olivat teoksia. Sen sijaan lausunnossa TN 2001:1 hyllystjärjestelmä, lausunnossa TN 2004:12 koivuvanerista tehty seinäke, lausunnossa TN 2007:7 marjanpoimuri, lausunnossa TN 2011:4 jakkaraksi taittuva kävelykeppi, lausunnossa 2012:7 avainpesä ja ovenkahva sekä lausunnossa TN 2013:20 vaaput eivät saaneet tekijänoikeussuojaa.

Vastaus lausuntopyynnössä esitettyyn kysymykseen

16. Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut hakijan toimittamaa materiaalia fleimio woodhopper -halkokärrystä. Kuten edellä on kerrottu, tekijänoikeus ei suojaa teoksen ideaa, toimintaperiaatteita tai valmistus- tai toimintamenetelmää. Hakijan lausuntopyynnön a-d) kohdissa mainitut seikat ovat halkokärryn parempaan toiminnallisuuteen ja ergonomiaan liittyviä, ja ne eivät sellaisenaan saa tekijänoikeudellista suojaa.
17. Ollakseen Tekijäl 1 §:n nojalla suojattu teos taideteollisuuden tuotteen on oltava tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Edellä

mainituin tavoin taideteollisuuden tuotteen muotoilussa lopputulokseen vaikuttavat paitsi tekijän luova panos myös tuotteen käyttötarkoituksesta johtuvat seikat. Se, että tuotteella on jokin käyttötarkoitus, ei vielä kerro sen teosluonteesta.

18. Mikäli tuotteen käyttötarkoitus hallitsevassa määrin sanelee lopputuloksen pikemminkin kuin tekijän luova panos, kyse on tuotteesta, joka ei ole tekijänoikeudellisessa mielessä riittävän itsenäinen ja omaperäinen teos.
19. Tekijänoikeusneuvoston harkinnan mukaan fleimio woodhopper - halkokärryn muodot ja materiaalit eivät ole pelkästään seurausta käyttötarkoituksesta, joskin hakijan mainitsemat käytön vaatimukset ja toiminnalliset ideat ovat merkittävästi vaikuttaneet puunkuljettimen konkreettiseen ulkoasuun.
20. Fleimio woodhopperin ulkoasu on tyylikäs ja pelkistetyin toiminnallinen, ilmeisesti yksiväristä, taivutettua metalliputkea sekä pyörän ripustuksineen sisältävä kuljetuskehikko. Visuaaliselta ilmenemismuodoltaan halkokärri ei kuitenkaan kuvasta tekijöiden luovaa panosta niin, että se saisi teossuojaa. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että fleimio woodhopper -halkokärriä ei voida pitää siinä määrin itsenäisenä ja omaperäisenä, että se olisi TekijäL:n 1§:ssä tarkoitettu teos.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Ulla-Maija Mylly, Olli Pitkänen, Lottaliina Pokkinen, Anne Salomaa, Aku Toivonen, Antti Kotilainen, Valtteri Niiranen, Ismo Huhtanen, Timo Enroth, Mia Weckman, Tuula Hämäläinen, Riikka Tähtivuori ja Asko Metsola.